

РЕФОРМА С (ТВЪРДЕ МНОГО) ИЗКЛЮЧЕНИЯ

ДОБРИТЕ НАМЕРЕНИЯ НА МОН ЗА УВЕЛИЧАВАНЕ НА ДЕЛА ОТ ФИНАНСИРАНЕТО НА УНИВЕРСИТЕТИТЕ В ЗАВИСИМОСТ ОТ РЕЗУЛТАТИТЕ ИМ СТАВАТ ЖЕРТВА НА ДЪЛЪГ СПИСЪК ОТ СУБСИДИРАНИ СПЕЦИАЛНОСТИ

Мартин Димитров | martin.dimitrov@capital.bg

Освен да информира студенти и ректори, рейтингът на университетите има още една важна задача – данните от него да се използват и за определяне на част от финансирането на държавните висши училища в зависимост от резултатите и връзката им с пазара на труда. По план, установен в Стратегията за развитие на висшето образование, увеличението на дела на субсидията за качество бе от 12.8% през 2015 г. до 20% през следващата и 25% - за настоящата учебна година. През февруари Министерският съвет ~~особри повишаването му до 50%~~ до края на 2018 година. Комплексната оценка за всеки университет и всяко професионално направление включва получената оценка от програмната акредитация, оценка за научната дейност и оценка за реализация на завършилите студенти от Рейтинговата система на висшите училища.

„Тази оценка се базира на данни от рейтинговата система, включително относно реализацията на студентите и научните публикации на съответното висше училище в съответното професионално направление“, казва Георги Стойчев от институт „Отворено общество“ и добавя, че при този подход на свързване на държавното финансиране с качеството има добри перспективи за разширяване и устойчиво прилагане.

По думите на Стойчев, откакто съществува рейтинговата система, се наб-

людава оформянето на трайна тенденция за рационализиране на структурата на висшето образование и доближаването ѝ до нуждите на пазара на труда. „В рамките на този процес регистрираме видимо увеличаване на броя на студентите в професионални направления, подготвящи кадри, от които пазарът на труда изпитва нужда, за сметка на други, при които през предходните години се наблюдаваше свръхпроизводство на специалисти с ограничени възможности за реализация по специалността им“, смята той.

Подобряване заради реформата?

Данните от класацията показват подобряване на общите макропоказатели за висшистите – дялът на безработните алумни на университетите спада от 4% през 2013 г. на 3.38% през 2016 до средно 2.91% в последната година. Все повече от завършващите се осигуряват в страната – докато през 2015 г. те са 75%, към декември 2017 г. те вече са 78.5%. С малко (1.2% ръст на годишна база), но стабилно

се увеличава броят висшисти, които се развиват по специалността си, а средната заплата е станала 1075 лв. от 1020 през миналата година и при средна заплата в страната от 1064 лв. към периода на публикуване на рейтинга.

Според Зорница Славова от Института за пазарна икономика (ИПИ) обаче тези подобрения трудно могат да се припишат на адаптацията на университетите към нуждите на пазара на труда. „Ръстът на заплатите, намаляването на безработицата и увеличаването на заетостта важат за цялата страна и кадрите с всякакво образование, така че отразяват най-вече икономическите процеси“, казва тя и добавя, че показателни за липсата на значимо подобряване в средата в университетите са не толкова безработицата или заетостта, а сравнително ниската младежка активност на пазара на труда, големият дял на завършилите, които не работят по специалността си, и най-вече тези на хората, които изобщо не работят на позиция, изискваща висше образование.

Последен, но не и по важност, е фактът, че все още единствено СУ попада в класацията на QS Rankings за най-добрите 1000 университета в света. „Данните показват, че качеството на висшето образование е ниско, а основната му роля не е приоритет за никой от заинтересованите, което не е изненада предвид стимулите

По план, установен в Стратегията за развитие на висшето образование, увеличението на дела на субсидията за качество трябва да достигне 50% през 2018 г. и 60% през 2020 г.

К | КОИ СА НАЙ-ТЪРСЕНИТЕ ПРОФЕСИОНАЛНИ НАПРАВЛЕНИЯ И ТЕЗИ С НАЙ-ВИСОК ДЯЛ НА ПРИЛОЖЕНИЕ НА ПРИДОБИТАТА СТЕПЕН

Десетте направления с най-висок ръст на броя студенти (2013-2016)

1. Медицина	47%
2. Военно дело	46%
3. Здравни грижи	32%
4. Театрално и филмово изкуство	28%
5. Стоматология	27%
6. Растителна защита	25%
7. Национална сигурност	24%
8. Проучване, добив и обработка на полезни изкопаеми	23%
9. Ветеринарна медицина	22%
10. Педагогика	11%

Десетте направления с най-висок ръст на приложение на образованието (2013-2015)

1. Военно дело	99%
2. Фармация	95%
3. Медицина	95%
4. Стоматология	93%
5. Теория и управление на образованието	78%
6. Обществено здраве	77%
7. Здравни грижи	75%
8. Ветеринарна медицина	73%
9. Педагогика	72%
10. Право	68%

Източник: Рейтингова система на висшите училища, Сметна палата

в системата и силното субсидиране“, заключва Стоилова.

Правилото и всичко останало

Точно в това полуприкрито субсидиране се крие ключът към контрареформата, която тече срещу увеличаването на тежестта на критериите за качество при финансирането. В началото на март МОН публикува списъка с приоритетните направления, които ще продължават да се финансират целево, и той съдържа 36 от общо 52 направления, или 2/3 от общия им брой, в които учат половината български студенти.

Зорница Славова посочва, че там попадат т.нар. защитени специалности, към които няма голям интерес, но има нужда от висококвалифицирани кадри – основно филологии и редки езици. Освен това там са „насърчени специалности“ като математика и информатика, университетите, които попадат в приоритетни регионални области (Видин, Враца, Кърджали,

Ловеч и Смолян), както и приоритетните области, зададени от министъра. Последно, но не и по важност, е приоритетното направление „Туризъм“ заради нуждата от добре подготвени кадри за важния за страната икономически отрасъл. Въпреки че процентът на реализиращите се по специалността студенти от това направление е най-ниският изобщо – само 20% работят това, което са учили, или на позиции, където изобщо се изисква висше образование.

„Промените във финансирането за обвързването му с реализацията бяха замислени сравнително добре и можеше да се очаква да стимулират повишаването на качеството на висшето образование. Толкова много по брой, вид и мащаб изключения на практика опорочиха и обезсмислиха реформата, ориентирана към заетост и доходи“, заключава Славова.

За това обаче не е виновна рейтинговата система, а правеното на политика „на парче“. Проф. Пенка Бояджиева от Ин-

Промените във финансирането за обвързването му с реализацията бяха замислени сравнително добре и можеше да се очаква да стимулират повишаването на качеството на висшето образование. Толкова много по брой, вид и мащаб изключения на практика опорочиха и обезсмислиха реформата, ориентирана към заетост и доходи.

Зорница Славова,
ИПИ

ститута за изследване на обществата и знанието към БАН гледа на системата като на своеобразна лупа, която прави видими основни проблеми в развитието както на нашето висше образование като цяло, така и на отделните висши училища. Сред тях тя откроява неясното място на научните изследвания в системата на висшето образование и в отделните висши училища; наличието на немалък брой сравнително малки висши училища; все още недостатъчно изясненият профил на отделните висши училища по отношение на техните специфични мисии и цели; все още слабото участие на българските студенти и преподаватели в международната мобилност и несигурната и проблемна реализация на випускниците на завършилите определени специалности или висши училища. А това са проблеми, които нито една класация с данни няма как да поправи. Решението им може да се постигне само с болезнени реформи на ненормално раздутия академичен пазар. ●